

JAAP KAMERLING

Gevecht om behoud duurde ruim 15 jaar

Tweede leven voor Posthoorn

De restauratie van de Amsterdamse Posthoornkerk is in hoofdlijnen voltooid. Op zaterdag 4 februari kon deze fraaie schepping van J.P.H. Cuypers, die ook het Rijksmuseum, het Centraal Station en talloze kerken, waaronder de Vondelkerk bouwde, feestelijk worden heropend door wethouder van Stadsvernieuwing Louis Genet. Een bekroning van meer dan 15 jaar strijd om behoud van dit gebouw dat het gezicht van de buurt zo sterk bepaalt.

De Stichting De Posthoornkerk kocht het kerkgebouw in 1988 en startte direct met de restauratie o.l.v. André van Stigt. Het monumentale gebouw, dat al jaren niet meer in gebruik was voor de eredienst, kreeg een nieuwe bestemming, die een verantwoorde exploitatie garandeerde. Volgens ontwerp van de architect is nu meer dan 2000 vierkante meter ruimte gerealiseerd voor de huisvesting van instellingen en bedrijven als een architectenbureau en een computerbedrijf. Er is overigens nog ruimte beschikbaar. Een groot deel van de begane grond zal een openbaar karakter krijgen en worden verhuurd voor tentoonstellingen, voorstellingen, symposia, vergaderingen en dergelijke.

Hechte eenheid oud en nieuw

De restauratie en verbouw van de kerk is schitterend gelukt. Voor het nieuwe gebruik was wel een aantal aanpassingen noodzakelijk. De nieuwe inwendige puien maar ook alle inbouwlementen, zoals toiletvoorzieningen, zijn visueel zoveel mogelijk los gehouden van de bestaande constructies, zelfstandig en herkenbaar. Nieuwe deuren en ramen kregen een eigen vormgeving en een eigen kleur. Door dezelfde maatsystematiek toe te passen, die Cuypers destijds hanteerde, is er een hechte eenheid ontstaan tussen oud en nieuw. Architect van Stigt maakte verder veel gebruik van glas waardoor vrijwel niets aan ruimtelijkheid verloren ging. De bestaande galerijenstructuur bleef daardoor ook zichtbaar. Net als bij de Vondelkerk bleek ook hier weer, dat de krachtige en dominante architectuur van Cuypers een heldere en eenduidige ingreep goed kan verdragen. De restauratie zal daarom zeker een belangrijke stimulans vormen voor de verdere ontwikkeling van hergebruik van bestaande gebouwen, zoals Heemschut al jaren bepleit, en dat nog wel op economisch verantwoorde wijze.

De restauratie van de prachtige muurschilderingen die onder de oude stucplaten in de koornissen te voorschijn kwamen, de kruiswegstaties en de apostelen moet overigens nog beginnen. Voor deze elementen en trouwens de hele ornamentiek van de kerk is nu een restauratieplan gemaakt. De realisering hiervan zal het nu al fraaie resultaat van de restauratie verder vervolmaken.

Het was de voorzitter van het Stichtingsbestuur mevrouw P.A. Hengeveld-Brand, die de openingsplechtigheid met veel muziek en diverse optredens verzorgde. Als dank voor haar persoonlijke inspanningen voor behoud en restauratie van de kerk en

haar activiteiten voor Heemschut en later het Cuypers Genootschap ontving zij uit handen van wethouder Genet de zilveren medaille van de stad Amsterdam. Genet prees de prima samenwerking tussen gemeente en particulieren en was erg ingenomen met deze vorm van stadsvernieuwing, waarbij het bestaande bepalend is voor het nieuwe maar dat nieuwe toch niet historiserend is uitgewerkt. Stadsvernieuwing noemde hij een vorm van beschaving.

Architect Van Stigt noemde de geresatureerde Posthoornkerk een belangrijke stedenbouwkundige schakel tussen de nieuw in te richten IJ-oeveren en de oude binnenstad. Hij waarschuwde voor een te grootschalige aanpak van de oevers. Amsterdam heeft met zijn historische binnenstad van zichzelf al allure genoeg.

Moeizaam gevecht

Behalve mevrouw Hengeveld kregen ook bestuurslid Guido Hogewoudt, André van Stigt en de vele actieve buurtbewoners, die zich inzetten voor het behoud van de kerk lof toegezwaaid. Wethouder Genet kreeg de brochure 'De Posthoorn, nieuw gebruik van een monument', uitgereikt.

In dit fraai geïllustreerde boekje worden de reddingshistorie van de Posthoorn en de hobbels daarbij uitvoerig beschreven. Toen de kerk in 1963 een eeuw bestond leek haar geen lang leven meer beschoren. Verminderd kerkbezoek bracht de RK Citykerk ertoe een aantal kerken af te stoten, waaronder de Posthoorn. In 1971 echter besloot de gemeente een werkgroep in te stellen, die een plan moest opstellen voor herbestemming van de kerk en in 1973 volgde plaatsing van de Posthoorn op de Rijksmonumentenlijst. Op 18

september 1974 kondigde de Citykerk toch haar voornemen aan de Posthoorn te slopen en te vervangen door bejaardenwoningen. De buurt verzette zich heftig en het jaar daarop besloot B en W dat van haar kant aan sloop geen medewerking zou worden verleend. Ook minister Van Doorn van C.R.M. weigerde een sloopvergunning, waartegen de Citykerk in beroep ging. In 1976 werd de Stichting De Posthoorn opgericht, die voor de behandeling van dit beroep bij de Raad van State met een alternatief plan wilde komen. In 1980 besloot de gemeente het Posthoorn-complex aan te kopen en in te richten als sociaal-cultureel centrum. B en W wilden echter de kerk 'om niet' overnemen, wat voor de Citykerk onaanvaardbaar was. Overigens werd datzelfde jaar de kerk toch voor een bedrag van f 58.300,- aan de gemeente overgedragen. Het standpunt van de gemeente om de kerk voor een gulden te willen aankopen bleek uiteindelijk voor de Raad van State aanleiding alsnog in beroep een sloopvergunning aan de Citykerk te verstrekken.

De strijd om het behoud van de kerk ging echter door. Het bestemmingsplan schreef immers voor de kerk een sociaal-culturele bestemming voor. Een Stuurgroep Posthoorn stelde zich vervolgens ten doel de kerk te doen 'overwinteren' door zoveel mogelijk aan achterstallig onderhoud te doen. Inmiddels had de Citykerk, om aan aanschrijving door de gemeente te ontkomen, op het stadhuis een sloopvergunning aangevraagd, die echter werd geweigerd. Ook daartegen ging de Citykerk weer in beroep, waarop de beroepscommissie Bouwverordening van de gemeente in 1984 alsnog adviseerde sloop toe te staan. Op basis van het bestemmingsplan kon toen gelukkig sloop nog drie jaar worden uitgesteld en in die tijd ontwikkelde de Stuurgroep een financieel haalbaar plan, waartoe weer een stichting werd opgericht. In 1987 diende deze bij wethouder Genet een haalbaar plan in tot behoud van de kerk, waarop nog datzelfde jaar B en W besloten hiermee accoord te gaan en de stichting de tijd te geven het plan verder uit te werken. Op 26 april werd de stichting formeel eigenaar van de Posthoorn en terstond startte de restauratie. Een met wel zeer veel moeite en inspanning bevochten onderneming, die terecht met lof werd overladen bij de officiële heropening van de kerk. ■

Kantoorruimte in voorportaal en zijgalerijen (foto J.C. Warffemius).

